

Gluck Christoph Willibald (1714-1787)

Z jego nazwiskiem związana jest tzw. reforma opery, której był jednym z najwybitniejszych twórców w XVIII wieku

Christoph Willibald Gluck (ur. 2 lipca 1714 r. w Erasbach w Górnym Palatynacie, zm. 15 listopada 1787 r. w Wiedniu) był niemieckim kompozytorem pochodzenia czeskiego. Jego bogate życie wyznaczał rytm ciągłych podróży. Rodzice Christoph'a (drugiego imienia nie używał — zostało ono „wyciągnięte” przez jego biografów), Alexander i Maria, nie byli związani z muzyką. Ojciec zajmował się leśnictwem i wraz z rodziną często zmieniał miejsce zamieszkania, pełniąc funkcję leśniczego na ziemiach czeskich. Niewiele wiadomo o wczesnych latach nauki kompozytora. Prawdopodobnie początkowe wykształcenie muzyczne otrzymał w szkole. Nigdy nie uczęszczał jednak na regularne nauki i był w znacznej mierze samoukiem. W latach trzydziestych studiował na wydziale filozoficznym na uniwersytecie w Pradze (logika i matematyka), lecz studiów nie ukończył. W tym czasie zaangażował się w życie muzyczne miasta — poznał operę włoską, uczestniczył w wykonaniu [oratoriów](#), pełnił także funkcję organisty w jednym z kościołów.

Następnym przystankiem Glucka był Mediolan, gdzie w 1737 roku otrzymał angaż do orkiestry ks. Antonia Melzięgo. Wcześniej jednak zahaczył prawdopodobnie o Wiedeń, gdzie służył na dworze u rodziny Lobkowitzów. W Mediolanie odbył najpewniej naukę u Giovanniego Battisty Sammartiniego, choć ważniejszy był raczej kontakt z tamtejszą operą. W 1741 roku Gluck zadebiutował [operą](#) *Artaserse*, po której przysłyły kolejne zamówienia — nie tylko w Mediolanie, lecz także Wenecji, Cremie, Turynie i Bolonii. Przyczynił się do tego nie tylko sukces pierwszej opery, lecz także protekcja tamtejszej administracji habsburskiej. Z tego czasu pochodzi pierwsze osiem oper kompozytora (część do tekstów najpopularniejszego osiemnastowiecznego librecisty — Metastasia).

W 1745 r. Gluck udał się do Londynu, skąd otrzymał propozycję napisania opery, lecz premiera jego dzieła ani następne jego utwory, złożone głównie z napisanych wcześniej fragmentów (praktyka obecna także w jego późniejszej twórczości), nie odniosły sukcesu. Po tym epizodzie Gluck przystał do wędrownego trupy operowej Pietra Mingottiego. Choć figuruje w dokumentach jako śpiewak, niekoniecznie musiało to oznaczać jego prawdziwą funkcję. W 1747 r. Mingotii wystawił jego operę *Le nozze d'Ercole e d'Ebe* na zamku Augusta III w Pillnitz k. Drezna. W 1748 roku sukcesem okazała się premiera jego opery *Semiramide riconosciuta* z okazji urodzin cesarzowej Marii Teresy oraz inauguracji odrestaurowanego wiedeńskiego teatru dworskiego. W tym samym roku Gluck ponownie znalazł się w trupie Mingottiego, jako kapelmistrz. Odwiedził z nią Hamburg oraz dwór królewski w Kopenhadze.

Po krótkim pobycie w Pradze Gluck osiadł na dłuższy czas w Wiedniu, gdzie ożenił się z Marianną Bergin, córką miejscowego kupca i bankiera związanego z kręgiem dworu cesarskiego. Związek ten zabezpieczył pod względem finansowym przyszłość kompozytora. W tym czasie przyszło prestiżowe zamówienie z dworu królewskiego w Neapolu. W 1752 r. odbyła się dobrze przyjęta, choć dyskutowana, premiera *La clemenza di Tito*. W Wiedniu nie otrzymał stanowiska na dworze cesarskim, lecz pełnił funkcję koncertmistrza na dworze feldmarszałka cesarskiego ks. Josepha Friedricha von Sachsen-Hildburghausen, z którym połączyły go więzy przyjaźni.

W 1754 r. odbyła się premiera jego [oper komicznej](#) *Le cinesi* wystawianej z okazji przybycia rodziny cesarskiej. Sukces opery przełożył się na propozycję pisania muzyki na uroczystości dworskie. Kluczową osobą, która wpłynęła na zatrudnienie Glucka w wiedeńskim Burgtheater był dyrektor teatrów cesarskich hr. Giacomo Durazzo — frankofil mający ambicje stworzenia syntezy opery włoskiej i francuskiej. Wykonawcą pomysłu miał być właśnie Gluck. Oprócz kilku oper włoskich (przez dłuższy czas nie było w Wiedniu stałej włoskiej trupy operowej) Gluck pisał wstawki do francuskich komedii na scenie Burgtheater, *opéras comiques* oraz muzykę baletową.

W 1760 roku na sceny wiedeńskie powróciły opery włoskie. Od następnego roku datuje się współpraca Glucka z librecistą Ranierim de' Calzabigim i początki reformy opery. Calzabigi był pomniejszą postacią w świecie literatury z niewielkim doświadczeniem w pisaniu librett. Zredagował jednak dzieła zebrane Metastasia, miał także ambicje połączenia francuskiej i włoskiej tradycji operowej. Pierwszym ich wspólnym dziełem była jednak nie opera, lecz balet — *Don Juan*. Dopiero później powstają najsztywniejsze włoskie dzieła Glucka: *Orfeo ed Euridice* (1762), *azione teatrale* (nieco mniejszych rozmiarów niż opera) *Alceste* (1767), do której dołączana została przedmowa wyjaśniająca kierunek reformy, oraz *Paride ed Elena* (1770). W międzyczasie (1763) skomponował *Il trionfo di Clelia*, wpisujące się bardziej w dawne standardy [oper](#)

[seria](#).

Christoph Willibald Gluck, Taniec furii z opery Orfeusz i Eurydyka

Kolejnym punktem zwrotnym w karierze Glucka było spotkanie z attaché ambasady francuskiej w Wiedniu w 1772 roku. François Louis Gand Leblanc du Rouillet skłonił kompozytora do zapoznania się z francuską *tragédie lyrique* i opracował dla niego libretto opery *Iphigénie en Aulide* według dramatu Racine'a. W 1773 r. udał się do Paryża w celu przygotowania premiery, która odbyła się rok później w Académie Royal de Musique. Zakończyła się ona sukcesem i sprawiła, że Gluck związał się z Paryżem, pisząc następne opery po francusku. Mimo sukcesu wrócił do Wiednia, gdzie otrzymał stanowisko nadwornego kompozytora dworu cesarskiego, odbywał jednak liczne podróże do stolicy Francji. Po sukcesie *Ifigenii* powstały: francuska wersja *Orfeusza i Eurydyki* (1774) i *Alcesty* (1776), *Armide* (1777) oraz *Iphigénie en Tauride* (1779). Jego opery wzbudziły na nowo konflikt między zwolennikami opery francuskiej i włoskiej (spór gluckistów z piccinnistami — zwolennikami kompozytora Niccolò Piccinniego; po stronie Glucka opowiedział się m.in. Jan Jakub Rousseau). Po porażce opery *Echo et Narcisse* Gluck powrócił do Wiednia w 1779 roku. W ostatnich latach komponował niewiele. Jego ostatnim dziełem jest prawdopodobnie *De profundis* wykonane później na jego pogrzebie w 1787 roku.

Twórczość Glucka można, w uproszczeniu, podzielić na kilka okresów: początkowo komponował on konwencjonalne opery włoskie (1741-1760), w międzyczasie zainteresował się francuską operą komiczną (1758-1764), potem reformą baletu (1761-1765), w końcu zaś postanowił zająć się odnowieniem opery włoskiej (1762-1770) oraz francuskiej (1774-1779). W pierwszych latach jego dzieła wypełniają schemat metastazjańskiej [opery seria](#) z dominującą rolą popisu solowego, czyli arii. Późniejsza reforma miała na celu zwiększenie spójności dramaturgicznej oper, co oznaczało przeciwstawienie się dyktatowi śpiewaków oraz uproszczenie skomplikowanych intryg pojawiających się w librettach. Kompozytor ujął to w następujący sposób w przedmowie do jednej z oper: — Muzykę należy sprowadzić do jej właściwej funkcji wspomagania poezji poprzez oddanie ekspresji i uwypuklenie sytuacji dramatycznej.

Wyrazisty podział na [recytatyw](#) i [arie](#) został zatarty w imię ciągłości dramatycznej — zamiast krótkich recytatywów, które były jedynym nośnikiem akcji, Gluck wprowadza recytatywy akompaniowane i ariosa, w których wokalistom towarzyszy cała orkiestra. Myśli przy tym większymi całościami dramaturgicznymi, w których pojawiają się różnorodne elementy: śpiew solowy, fragmenty chóralne i taneczne zintegrowane w ramach sceny. Działanie to ograniczyło brawurowe popisy solowe, a jednocześnie pogłębiło psychologiczny wymiar postaci. Na tych zmianach skorzystał najbardziej chór oraz orkiestra. Chór zyskał nową funkcję — nie tylko komentował, lecz także brał udział w akcji. W przypadku orkiestry — przestała być ona jedynie akompaniamentem dla solistów, lecz aktywnie współtworzyła dramaturgię dzieła, między innymi dzięki użyciu kontrastów brzmieniowych (tutti — solo lub przeciwstawienie grup instrumentów) charakteryzujących postacie lub poszczególne grupy społeczne. Zmieniła się też funkcja [uwertury](#) — coraz częściej zamiast konwencjonalnej sinfonii pojawiał się fragment instrumentalny wprowadzający w nastrój dzieła. W podobnym kierunku szła reforma baletu — przestał być on zbiorem tańców, lecz zaczęto je podporządkowywać wyrazistej akcji scenicznej.

Prostota, prawda, naturalność — te trzy cechy postulowane przez osiemnastowieczną estetykę francuską stały się także naczelnymi hasłami reformy spod znaku Glucka. Jego nieliczne utwory religijne, instrumentalne oraz [pieśni](#) posiadają jedynie znaczenie marginalne, został on zapamiętany przede wszystkim jako jeden z najpopularniejszych kompozytorów operowych XVIII wieku.

Marcin Bogucki

Ciekawostki

Gluck był nie tylko kompozytorem, występował także jako solista, grając na *verrillonie* — instrumencie złożonym z kieliszków wypełnionych wodą.

Kompozytor otrzymał od papieża tytuł kawalera Złotej Ostrogi i posługiwał się nim dumnie, podpisując się od tej pory Chevalier Gluck lub Ritter Gluck.

Jednym z protegowanych Glucka był kompozytor Antonio Salieri, późniejszy „rywal” Mozarta.

Do posłuchania:

Opera [Orfeusz i Eurydyka](#) w reżyserii Mariusza Trelińskiego